

РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

УДК 332.15: 338.45

Гусарова М.Ю., аспірант
кафедри туризму і готельно-ресторанної справи
Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького

ВПЛИВ «ЖОРСТКИХ» ТА «М'ЯКИХ» ФАКТОРІВ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ НА ІНВЕСТИЦІЙНУ ПРИВАБЛИВІСТЬ РЕГІОНІВ КРАЇНИ

Гусарова М.Ю. Вплив «жорстких» та «м'яких» факторів конкурентоспроможності на інвестиційну привабливість регіонів країни. У статті досліджено базові і забезпечувальні ознаки конкурентоспроможності, виявлено поняття ризику як найважливішої характеристики господарських процесів регіону, охарактеризовано «жорсткі» та «м'які» фактори під час розрахунку індексу інвестиційної привабливості регіону.

Ключові слова: інвестиційна привабливість, економічні об'єкти, інвестор, соціально-економічний розвиток регіону, «жорсткі» та «м'які» фактори, інтегральний показник.

Гусарова М.Ю. Влияние «жестких» и «мягких» факторов конкурентоспособности на инвестиционную привлекательность регионов страны. В статье исследованы базовые и обеспечительные признаки конкурентоспособности, выявлено понятие риска как важнейшей характеристики хозяйственных процессов региона, охарактеризованы «жесткие» и «мягкие» факторы при расчете индекса инвестиционной привлекательности региона.

Ключевые слова: инвестиционная привлекательность, экономические объекты, инвестор, социально-экономическое развитие региона, «жесткие» и «мягкие» факторы, интегральный показатель.

Husarova M.Y. The impact of “hard” and “soft” factors of competitiveness in the investment attractiveness of the country. In the article the basic features of interim and competitiveness, revealed the concept of risk as the most important characteristics of business processes in the region, described “hard” and “soft” factors in calculating the index of investment attractiveness of the region.

Key words: investment attractiveness, economic targets, investor, social and economic development of the region, “hard” and “soft” factors, integral index.

Постановка проблеми. Сьогодні здатність країни та її інститутів забезпечувати стабільні темпи економічного зростання, які були б стійкі в середньостроковій перспективі, забезпечують більш високий рівень добробуту своїх громадян.

Незважаючи на низку досліджень економічного розвитку регіонів, основними стримуючими факторами інвестиційної діяльності різних країн, зокрема України, є суттєве техніко-технологічне відставання вітчизняних промислових підприємств від іноземних конкурентів, позиції яких стрімко зростають; низький рівень якості виробництва, відсталість менеджменту та культури ведення бізнесу; нестача фінансових ресурсів для освоєння нових стандартів ведення бізнесу. Тому для ліквідації перешкод на шляху економічного розвитку країни доцільно проаналізувати вплив «жорстких» та «м'яких» факторів на інвестиційну привабливість регіонів.

Постановка завдання. Метою статті є виявлення та аналіз впливу факторів конкурентоспроможності на інвестиційну привабливість регіонів країни.

Поставлена мета обумовила вирішення таких завдань:

- виявлення різних рівнів конкурентоспроможності відповідно до економічних об'єктів;
- характеристика базових і забезпечувальних ознак конкурентоспроможності;
- визначення ключових факторів конкурентоспроможності промисловості регіону;
- дослідження індексу інвестиційної привабливості регіону;
- виявлення основних стримуючих факторів конкурентоспроможності промисловості України та її регіонів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам розвитку регіональної економіки як інноваційного процесу присвятили чимало наукових

праць як вітчизняні, так і зарубіжні вчені. Особливої уваги заслуговують дослідження М. Портера, у яких автор розглядає конкурентоспроможність, пов'язану з місцем розташування, головним чином з позицій промислового оточення. На його думку, наявність робочої сили, капіталу або сировини не визначає успіх компанії, оскільки зазначені ресурси стали широкодоступними [1]. Наукову цінність становлять роботи Л.С. Шеховцевої, у яких обґрунтовано використання програмно-цільового підходу під час формування конкурентоспроможності регіону на основі наявних конкурентних переваг [2]. Проте у вітчизняній науковій літературі повною мірою не розкрито особливості впливу факторів конкурентоспроможності на інвестиційну привабливість регіонів.

Виклад основних результатів. Конкурентоспроможність у широкому розумінні трактується як здатність товаровиробника, регіону, країни загалом протистояти конкурентам, тобто витримувати конкуренцію, покращуючи своє становище як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках.

Конкурентоспроможність виявляється на різних рівнях відповідно до економічних об'єктів. Зокрема, конкурентоспроможність можна розглядати на таких рівнях [1, с. 82]:

- 1) індивідуальний рівень – конкурентоспроможність продукції;
- 2) мікрорівень – конкурентоспроможність підприємства;
- 3) мезорівень – конкурентоспроможність регіону (галузі економіки чи виду економічної діяльності);
- 4) макрорівень – конкурентоспроможність держави.

Конкурентоспроможність регіону – це економічна категорія, що характеризує відносини взаємодії системи продуктивних сил на певній території, господарських відносин та інституційної форми протікання названих процесів, що здійснюються як синергетичний ефект такої взаємодії.

Конкурентоспроможність володіє низкою ознак, зокрема базових і забезпечувальних. До базових ознак конкурентоспроможності належать наявність у регіоні розвиненої системи продуктивних сил, що включає в себе природні багатства, науковий потенціал, рівень застосування досягнень технічного прогресу на підприємствах регіону, що створює загальний рівень техніко-технологічного забезпечення господарювання в певному регіоні, ступінь розвиненості інтелекту жителів певної території тощо. До забезпечувальних ознак конкурентоспроможності відносять її інституційну складову. Саме повна забезпеченість регіону різними об'єктами інфраструктури означає, що потенційні можливості можуть перетворитися на його реальну конкурентоспроможність, а вона буде вже потім реалізовуватися в конкурентних перевагах даного регіону, будучи необхідною для впорядкування

взаємовідносин між господарюючими суб'єктами регіону та ефективним використанням базових.

Конкурентоспроможність регіону включає в себе поняття ризику як найважливішої характеристики господарських процесів регіону, тому конкурентна позиція і характеристика конкурентоспроможності як сукупності потенціалів вбирає в себе обґрунтування ризику, властивого даному регіону. Ризик наявний у всій системі потенціалів, що характеризують конкурентоспроможність, і в конкурентній позиції регіону, оскільки ця позиція може нести в собі різний ступінь ризику господарювання, політичної і соціальної поведінки.

Таким чином, конкурентоспроможність регіональної економіки – це здатність реалізувати основне цільове завдання її функціонування – сталий соціально-економічний розвиток регіону із забезпеченням високої якості життя його населення.

На конкурентоспроможність регіону впливає також конкурентоспроможність промисловості регіону, що залежить від багатьох чинників зовнішнього середовища та від особливостей соціально-економічного розвитку окремих територій. Ключовими факторами конкурентоспроможності промисловості регіону виступають [3] фактори розміщення промисловості; параметри факторів виробництва; параметри попиту; наявність суміжних і підтримуючих виробництв; стратегія промислових підприємств, їх структура і суперництво; соціально-психологічний клімат; наявність конкурентного середовища; виробничий потенціал; освоєння новітніх технологій; управління фінансовими потоками; управління інформаційними потоками; рівень техніко-економічного розвитку; фактори вищого менеджменту і ринкова орієнтація; фінансова стійкість підприємств промисловості тощо.

З метою підвищення конкурентоспроможності промисловості регіонів України необхідним є визначення інвестиційної привабливості регіону. Як економічний феномен інвестиційна привабливість формується на основі дії регіональних факторів впливу. Оскільки самі фактори потребують певного рівня конкретизації, їх можна описати за допомогою системи статистичних індикаторів з різними одиницями виміру [4].

Виходячи з того, що інвестиційна привабливість області формується під впливом цілої сукупності факторів, виникає необхідність комплексного аналізу їх дії та ступеня впливу на прийняття рішень інвесторами.

Інвестиційна привабливість регіону (області) визначається сукупністю чинників (рис. 1).

Чинники інвестиційних рішень можна поділити на дві великі групи за критерієм незмінності / змінності в часі.

- 1) Жорсткі фактори. До цієї групи належать фактори, дію яких неможливо (або дуже складно) змінити в короткостроковій перспективі. Проте вони значною мірою визначають потенціал області та є

базою для середньо- та довгострокових прогнозів розвитку середовища реалізації інвестиційних проєктів. Ця група факторів може бути описана за допомогою офіційних статистичних даних.

2) М'які фактори. Ця група охоплює фактори, які можуть бути змінені протягом відносно короткого періоду часу та можуть створювати бар'єри для реалізації інвестиційних проєктів. Фактори, що належать до цієї групи, переважно стосуються сприйняття економічного середовища інвесторами [4].

Отже, характеризує інвестиційну привабливість області індекс, що складається з сукупності агрегованих компонентів, які характеризують «жорсткі» та «м'які» фактори.

Під час побудови індексу необхідно враховувати низку важливих моментів [4].

1) Фактори, що оцінюються, повинні бути такими, які не стільки впливають на економічне середовище регіону, скільки впливають на прийняття рішення інвестором стосовно вкладання фінансових та інших ресурсів на даній території.

2) Важливим є також розмежування таких факторів, які мають загальнодержавний вплив (податкове законодавство, митне регулювання), та таких, вплив яких обмежується окремим регіоном (рівень розвитку людського капіталу, транспортна мережа).

3) Статистичні індикатори, що входять до складу індексу, повинні бути достовірними, якомога повніше описувати явище чи процес, мати чітку інтерпретацію.

Розробка індексу інвестиційної привабливості регіону є досить складним теоретичним завданням. Ця складність визначається такими обставинами [4]:

– труднощами в плані виділення суто регіональної складової інвестиційної привабливості (тобто розмежування регіонального компоненту та загальнонаціонального);

– традиційною проблемою поєднання в одному показнику даних кількісної та якісної статистики;

– труднощами поєднання в одному показнику оцінки факторів універсального характеру з оцінкою специфічних (для конкретних галузей) факторів.

Загалом індекс – це відносна величина, яка є узагальненою мірою певного явища, утвореного з різномірних елементів, що не підлягають безпосередньому підсумовуванню. Хоча складовими частинами індексу можуть бути різномірні величини, їх

підбір повинен відповідати предмету дослідження для того, щоб можна було проводити обґрунтовані порівняння.

В загальному вигляді формулу для знаходження індексу інвестиційної привабливості можна представити так [4]:

$$I = G_h^{Wh} \times G_s^{Ws}, \quad (1)$$

де I – індекс інвестиційної привабливості;

G_h, G_s – показник, що характеризує групу факторів загалом («жорстких» та «м'яких»);

Wh, Ws – вага групи факторів.

Таким чином, конкурентоспроможність доцільно досліджувати не лише на різних рівнях, але й щодо окремих об'єктів – певних видів продукції, що виготовляється, послуг чи інформації, окремих видів економічної діяльності, соціально-економічних систем тощо.

Сьогодні основними стримуючими факторами конкурентоспроможності промисловості України та її регіонів є [3]:

– суттєве техніко-технологічне відставання вітчизняних промислових підприємств від іноземних конкурентів, позиції яких стрімко зростають;

– низький рівень якості виробництва, відсталість менеджменту та культури ведення бізнесу;

– нестача фінансових ресурсів для освоєння нових стандартів ведення бізнесу;

– низька інвестиційна привабливість регіонів України й, зокрема, низький рівень залучення інвестицій у промислове виробництво;

– недосконалість механізму державного регулювання промисловості;

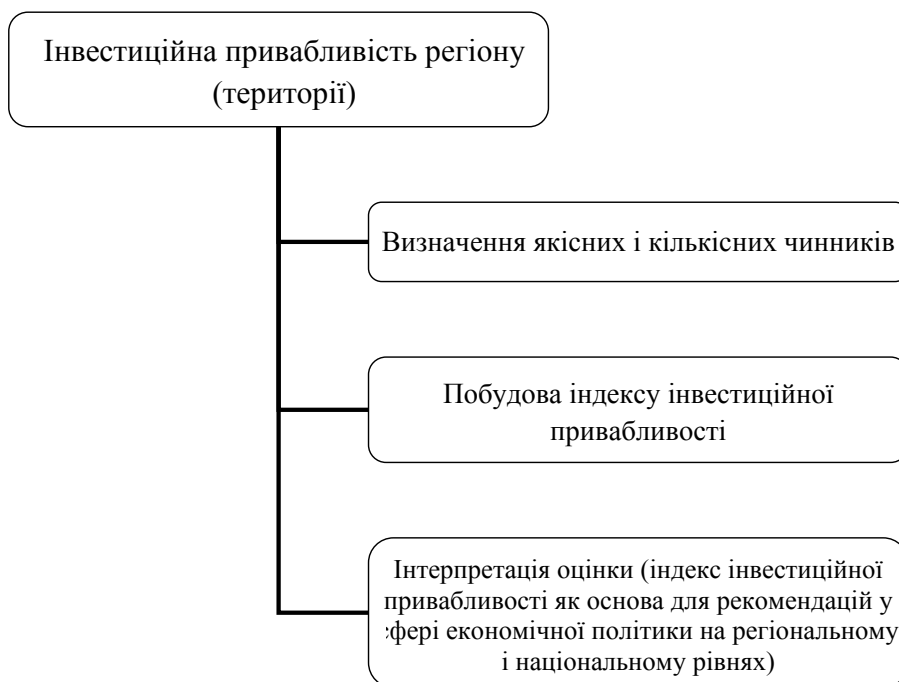

Рис. 1. Структурно-логічна схема побудови та інтерпретації індексу інвестиційної привабливості регіону (території)

Джерело: складено автором на основі даних [4]

- законодавча невизначеність у питаннях лісокористування, землекористування тощо;
- значна частка тіньового сектору;
- труднощі доступу до капіталу (висока процентна ставка, майже цілковита відсутність довгострокового кредитування), високі ризики фінансової системи;
- низький рівень концентрації промислових об'єктів;
- нерозвинута інфраструктура, зокрема та, що забезпечує трансфер технологій та інновацій інших видів;
- підтримка державою збиткових неконкурентоспроможних підприємств, що штучно підтримуються (прямо чи опосередковано) субсидіями з бюджетів різних рівнів, а також гальмування процесів їх реструктуризації.

Висновки. Конкурентоспроможність як характеристика будь-якого об'єкта на будь-якому рівні виявляється лише у процесі ринкових відносин та показує його відносну позицію щодо інших об'єктів.

Що ж стосується конкурентоспроможності регіону, то під нею розуміється здатність кожної регіональної системи до управління своїми конкурентними перевагами, раціонального й ефективного розміщення продуктивних сил з метою забезпечення стійкого фінансового й економічного становища, одержання максимальної вигоди, задоволення об'єктивних і суб'єктивних потреб на умовах самостійності та самофінансування у межах наявного законодавства. Конкурентоспроможність регіону свідчить про здатність досягати високого рівня життя для свого населення й постійно його поліпшувати.

Список літератури:

1. Портер М. Конкуренция / М. Портер. – М. : Вильямс, 2005. – 266 с.
2. Бібліотека економіста [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://library.if.ua/book/14/1234.html>.
3. Пушкарчук І.М. Механізми підвищення конкурентоспроможності промисловості як основа фінансової стабілізації регіональної економіки / І.М. Пушкарчук // Ефективна економіка [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.m.nauka.com.ua/?op=1&j=efektyvna-ekonomika&s=ua&z=4850>.
4. Рейтинг інвестиційної привабливості регіонів // Київський міжнародний інститут соціології, 2013 [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.invest-lvivregion.com/UserFiles/File/Rejting_invest.pdf.